

Program proti šikanování

(Součást Minimálního preventivního programu)

Zpracováno podle MP č.j. MSMT-21149/2016

Základní škola a Mateřská škola Václava Havla Žďárec, okres Brno – venkov

Obsah:

1. Charakteristika šikanování, projevy šikanování
2. Prevence šikanování
3. Postupy řešení šikanování
4. Výchovná opatření
5. Prevence šikany – rady rodičům

1. Charakteristika šikanování

(1) Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu.

(2) Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití ICT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnickými. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost (podrobněji viz metodické doporučení).

(3) Důležité znaky šikanování: záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměr sil, bezmocnost oběti, nepřijemnost útoku, samoúčelnost agrese.

(4) Za šikanování se nepovažuje škádlení a agrese, která nemá znaky šikanování (opakování, záměrnost atd.). Například, když se tzv. „poperou“ dva přibližně stejně silní žáci kvůli dívce, která se jim oběma líbí, nejde o šikanování, protože tu chybí nepoměr sil, kdy oběť se neumí nebo z různých příčin nemůže bránit (podrobněji viz metodické doporučení).

(5a) Kyberšikanou není oprávněná kritika na internetu bez zlého úmyslu, bez nadávek a ponižování. Termínem kyberšikana neoznačujeme rovněž vzájemné internetové psychické násilí a ani věcný konflikt (i opakovaný) mezi rovnocennými partnery.

b) Od kyberšikany je potřeba odlišovat příbuzné fenomény, které jsou často s kyberšikanou provázány nebo se s ní částečně překrývají, nicméně samy o sobě označují jiný typ násilného chování. Patří mezi ně například happy slapping, sexting, hoax, spam, cyberstalking, flaming, phishing

Projevy šikanování

(1) Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany podle typu agrese – typu nebo prostředku týrání patří:

* fyzická agrese, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti);

* verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí informačních a komunikačních technologií);

* smíšená šikana, kombinace psychické a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

(2) Podstatnou vlastností šikany je skrytost. Ta je dána tím, že často odhalení zejména pokročilé šikany brání z rozličných důvodů a pohnutek všichni účastníci vyšetřování včetně oběti. Z tohoto důvodů je důležité umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikany.

Všechny školy a školská zařízení mají proto povinnost předcházet všem náznakům agresivity a všem způsobům šikanování mezi žáky a svěřenci. Šikanování nesmí být pracovníky školy v jakékoli formě akceptováno.

Šikanování probíhá nejčastěji mezi žáky ve stejné třídě či výchovné skupině a odehrává se v době přestávek, cestou do školy a ze školy nebo v době osobního volna. Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky v době vyučování a školních akcí. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů vydírání, omezování osobní svobody, útisku, ublížení na zdraví, loupeže, vzbuzení důvodné obavy, poškození cizí věci, znásilnění, kuplířství apod. Učitel nebo vychovatel, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřežazení trestného činu.

V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování či schvalování trestného činu, v krajním případě i podněcování. Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu podle § 10 trestního zákona může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

2. Prevence šikanování

Věnovat náležitou pozornost optimalizaci sociálního a psychického prostředí školy, školského zařízení, všestrannému rozvoji osobnosti žáků, pozornost věnovat dětem a mládeži s problémovým vývojem a s rizikovým chováním.

Sledovat projevy sociálně patologického jevu (např. šikanování, kyberšikany, vandalismus, brutalitu) včetně návrhů cílených opatření.

Zajistit informování rodičů žáka u něhož byl zjištěn náznak šikany.

Porušení školního řádu v této oblasti bude kvalifikováno jako hrubý přestupek a budou z něj vyvozeny patřičné postihy.

Všichni pedagogičtí a výchovní pracovníci budou spolupracovat a sebemenší náznak šikany budou neprodleně řešit.

Žák, který je svědkem jakéhokoliv projevu, který se svým charakterem blíží šikaně, toto neprodleně oznámí TU nebo vedení školy.

Žák nesmí využívat ve svůj prospěch práci ostatních spolužáků.

3. Postupy řešení šikanování

(podrobně rozpracováno v KRIZOVÉM PLÁNU školy)

1. Rozhovor s těmi, kdo na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresorem, případně konfrontace mezi agresory.

4. Výchovná opatření

Pro potrestání agresorů lze užít následujících běžných výchovných opatření:

- napomenutí a důtka TU, důtka ředitele školy, snížení známky z chování

V mimořádných případech požadovat vyšetření agresora v PPP.

5. Prevence šikany - rady rodičům

Rady rodičům agresora

Reakce obou rodičů má dítěti dát najevo, že se provinilo.. Dítě by se mělo oběti omluvit, je-li to možné, nějak odškodnit. Rodiče by se měli omluvit rodičům oběti a ujisti je, že udělají vše proto, aby se věc neopakovala.

Rady rodičům oběti

Jestliže zjistí, že jejich dítě bylo šikanováno, je třeba všeho nechat a udělat, co jen mohou, aby mu co nejrychleji a co nejúčinněji pomohli.

Některé z následujících rad platí bez výjimky, u jiných se musí rodiče sami rozhodnout, zda odpovídají dané situaci.

1. Ujistěte dítě svou podporou a ochranou.
2. Zaznamenejte přesně, co se stalo. Snažte se získat, co nejúplnější obraz.
3. Jde-li o velmi vážné ubližování, neposílejte dítě do školy, dokud nemáte jistotu, že se věc řeší správným způsobem.
4. Oznamte neprodleně šikanu třídnímu učiteli.
5. Žádejte vedení školy, aby vám ihned sdělil, jak hodlá postupovat. Škola je povinna zajistit

dítěti bezpečí.

6. Sejděte se s rodiči agresora a požádejte je, aby své dítě usměrnili.
7. Je-li to možné, zajistěte dítěti ochranu. Např. proti šikanování cestou do školy a ze školy.
8. Dokud nebude záležitost vyřešena, denně ji sledujte, s dítětem o ní mluvte.
9. V případě potřeby navštivte odborníka (psychologa, lékaře)

Šikana - rady rodičům

Nikdo, žádný rodič nemá jistotu, že se jeho dítě nestane obětí šikany. Obětí šikanování se může stát každý. Jednou proto, že je příliš chytrý, jindy proto, že chytrý není.

Nepřehlédněte varovné signály!

Děti, které se staly obětí šikany se často nacházejí v krajní nouzi. Potřebují pomoc od svých rodičů, ale většinou si o ni sami nedokáží říct. Dítě mívá strach z pomsty, pokud by o šikaně někomu řekl. Proto je důležité, aby rodiče byli vnímaví a rozpoznali, že s dítětem není něco v pořádku. Při podezřelých projevech by se měli rodiče pokusit k dítěti přiblížit a získat jeho důvěru.

PODEZŘELÉ PROJEVY:

- Za dítětem nedochází domů žádný spolužák, zdá se, že nemá žádné kamarády.
- Dítě je zaražené, posmutnělé, nemluví o tom, co se ve škole děje.
- Špatně usíná a spí, zdají se mu strašné sny.
- Dojde k výraznému zhoršení prospěchu, je nesoustředěné, bez zájmu.
- Často ho před odchodem do školy nebo po příchodu pobolívá hlava, břicho apod. .
- Dítě chodí do školy nebo ze školy oklikami.
- Přichází domů s potrhaným oblečením, poškozenými pomůckami apod..
- Nedokáže uspokojivě vysvětlit svoje zranění.
- Často nevychází s kapesným, ztrácí ho.
- Vyhrožuje sebevraždou.

Existují také případy, kdy se dítě se svým trápením svěří rodičům hned na počátku. V tomto případě by měli rodiče naslouchat, projevovat citovou podporu a brát zcela vážně vše co dítě řekne.

V jakékoliv situaci Vaší bezradnosti se můžete obrátit na Linku bezpečí tel.: 116 111

Mgr. Hana Valíková,

školní metodik prevence